

compost el nom de la vall i poble de *Rascafria del Valle* (abans *Rescafria*) a l'alt Lozoya (serra de Guadarrama)

D'altra banda aquest mot va existir en el mossàrab de les terres catalanes: la toponímia ens el serva arrelat en el mossàrab del Baix Ebre, com sigui que el seu derivat *Rasquera* és un poble al peu de les grans cingleres de la Serra de Cardó. A l'altra banda de l'Ebre va persistir com a apellatíu. Només és que allà, havent estat transmès per l'àrab, que no té més que una vocal *i=e*, el mossàrab **resco* apareix convertit en *riscle*, i amb addició de líquida per repercussió. El mot hi apareix estès al llarg de les muntanyes, des de les serres morellanes, encara veïnes de l'Ebre, fins a la Serra Calderona, i àdhuc per les muntanyes d'Alcoi «El sol toque en el mateix *řiskele*» Portell, «el Collet de les Cabres és un *řisele* com els de Montserrat» Culla, 1961. *AlcM* recull *riscle* «penya-segat, penyal agut i inaccessible» a la Serra d'Espadà (Artana). I encara més enllà

Ja dominant l'Horta de València, m'explicaren a Nàquera que *La Campana és un riscle* (1962); i l'alcoià MGadea parla de «estos *riscles* y montanyes de la 'provincia' d'Alacant» (*T. del Xè* I, 107). Hi ha també la variant en *-a* (fem. o neutra), com a la Serra de Cardó; arran del cim de Penyagolosa hi ha una gran cinglera, que a Xodos m'anomenaren *la řiskla řõga*. I en aquesta forma entra també, en aquella latitud, en domini aragonès, car a Olocau del Rei, per designar un 'cingle' em deien adés *una řiskla*, adés *un řisklo* (1961).

Així, doncs, el mossàrab tenia **resco*. I el cast *risco* és reducció de *resco*, exactament com *avispa* d'*aviespa*, *ristra* de *riestra* o *prisco* de *priesco*; per consegüent *ri(e)scu*, *riesgo* i *risc* 'perill', *arriscar* i *arriesgar*, són mots veïns per la idea i gairebé iguals pel so, i és clar que inseparables en un estudi etimològic.

Per fer camí en aquest, passem ara a estudiar les formes de les altres llengües romàniques. El port *risco* (que en el sentit de 'penya' és un mer castellanisme sentit com a tal, i exclòs àdhuc dels grans diccs) en el sentit de 'risc' no apareix fins al S. xv (PMachado, *Dic Etim.*) i ha de ser sens dubte un manlleu de la llengua del *Consolat de Mar*. Els fr. *risque* i *risquer*, com ja ho denuncien la *r* i la *q* conservades i ho confirma llur data tardana [1578] també és forçós que siguin manlevats: del francès creuen els especialistes que es prengué l'angl *risk* i verb *to risk*, tot just en el S. xvii, i del francès es manlevà també l'al *riskieren* [1676], mentre que allí el substantiu *risko* [1518] és pres de l'italià; com que en llengua d'oc la forma *risque*, donada i exemplificada pel *TdF*, no té sinó documentació moderna, es mostra també adventícia per això i per la *-e*, és ben discutible si tant en occità com en francès (via Marsella) es manlevaren de l'italià o de la llengua del *Consolat*.

A Itàlia sí que ens trobem amb matèria nacional i antiqüíssima. Ja en tenim un testimoni de l'any 1193 en una escriptura redactada en el Piceno: «se questo avere se perdesse sentia [= senza] frodo et sentia impedimentu, ke fose palese, per la terra, ke la mitade

se ne fose ad *řescu* de Johanni, de tuctu, et la mitade de Plandideo» (Monaci, *Crestomazia*, p. 17). Aquí hi ha congènere evident del nostre tipus *řESCUCU* que hem postulat a base dels nostres *řescubum/ředegum/řeec* arcaics. Els testimonis posteriors abunden a Itàlia, i en quasi tots es tracta d'un terme evidentment comercial. Du C. (s. v. *rischum*, *riscus*, *risecum*, *risicum*) en recull una dotzena, tots de caràcter comercial o jurídic, i pertanyents quasi tots a estatuts italians dels Ss XIII i XIV, des de 1239; més en podem espigolar encara en els glossaris medievals: el lígur, de Rossi; l'emilià, de Sella; i el florentí d'Edler (aa. 1320 i 1340, pp. 57, 247). Tanmateix el mot apareix no menys afermat en les més altes esferes literàries, com sigui que ja tenim *řischio* en Dante («siccome per cessar fatica e *řischio*»), i assegurat per la rima amb *mişchio* i *řischio* (Par. xxv, 133). Avui és aquesta la forma més corrent en la llengua comuna, però *řisco* no és menys clàssic i segurament el més pròpiament italià de sempre.

Com sigui que també apareix *risco*, en l'Ariosto, l'explicació fonètica de la 2^a *i* de *řischio* no és dubtosa: es tracta d'un cas de la coneguda repercussió italiana de la *i* tònica: com en *lentischio* (només *LENTISCUS* es documenta en llatí i *lentisc(o)* en els dialectes italians, *REW*, 4982), *vischio* (id id, en lloc de *viscum*), *malvavischio*, *nido/nido*, *pirchio*, *irchio*, *pippio/pippo*, *il Pinturicchio* etc. Quant a *risco* dubto molt que estiguin en terreny ferm els Kahane (p. 281, n. 65) en creure que el seu focus fou a Pisa: i no solament perquè la síncope dels proparoxítons és ben contrària a les tendències toscanes, sinó perquè això ho trobem com a propi de dos emilians tan conspicus i antics com l'Ariosto i ja c. 1260 en Fra Guidotto de Bologna: «che per lo suo paese si dee l'uomo mettere ad ongni *řischio*» (Monaci, *Crestom*, p. 158 185). Justament el fet d'usar-se amb caràcter general i literari ens dona més garantia d'autoctonisme, car els termes comercials viatgen més.

Però el que hem de negar més rotundament i en forma absoluta (com fonèticament absurda, i amb mala base filològica) és llur afirmació que la forma sincopada es vagi estendre d'Itàlia a la Península Ibèrica. Certament citen ells dos casos pisans de 1264 i 1272, però el nostre *Consolat* és més antic (ja llavors començaven a traduir-lo a totes les llengües, entre elles no molt més tard l'italià) i els pisans guerreraven a Mallorca aliats amb Ramon Berenguer el Gran, c. 1110. Menys recusable fóra suposar que *risco* sigui forma oriunda de l'Alta Itàlia (per més que els dialectes d'allà no sincopin tant com els nostres).

En efecte les formes que allí trobem són: Genov. *reizego* «*řischio*» i *arrezegà* (Casaccia, i *reisego* en una rima de c. 1300, *AGI* II, 248, 66 3), venec. *risego/risegar*, Como *resega* (Monti), piem. *reizr*. Ara bé ja és hora d'esmentar les formes occitanes que hi hagué antigament, ben concordants amb el nostre tipus arcaic *ředeg*, car es troben quatre testimonis de *resegue*, la meitat almenys, o tots quatre, de fi S. XIII, un en el *Thalamus Parvus* de Montpeller, un altre en els *Sta-*